

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

GESTIONS CREATIVES EN LA FORMACIÓ INICIAL DE MESTRES:

L'ESPAI D'APRENTATGE COM A LABORATORI D'INVESTIGACIÓ PERMANENT

Liñan Papasseit, Agustí

Universitat de Lleida

Departament de Pedagogia i Psicologia. Facultat de Ciències de l' Educació

Avinguda de l'Estudi General, 4. 25001 Lleida.

agusti.linan@pip.udl.cat

Valls Gabernet, M. Josep

Universitat de Lleida

Departament de Pedagogia i Psicologia. Facultat de Ciències de l' Educació

Avinguda de l'Estudi General, 4. 25001 Lleida.

pepavalls@pip.udl.cat

Ayuso Moli, Helena

Universitat de Lleida

Departament de Didàctiques Específiques . Facultat de Ciències de l' Educació

Avinguda de l'Estudi General, 4. 25001 Lleida.

hayuso@didesp.udl.cat

Forns Agulló, Gemma

Universitat de Lleida

Departament de Pedagogia i Psicologia. Facultat de Ciències de l' Educació

Avinguda de l'Estudi General, 4. 25001 Lleida.

gforns@xtec.cat

1. RESUM:

En aquesta comunicació presentem de forma molt general el disseny de l'arquitectura de docència del grau d'Educació Infantil en GESTIONS CREATIVES de la Facultat d'Educació, Psicologia i Treball social de la UdL. Aquest grau, que s'implementa des del curs 2015-16, intenta trencar esquemes a nivell d'ensenyament universitari i proposa una estructura curricular i organitzativa basada en projectes (accions creatives) i espais de *coworking* entesos com a laboratoris d'investigació permanent vinculats a la comunitat.

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

2. ABSTRACT:

In this communication we present, in a very general way, the design of the teaching architecture of the degree in pre-school education in CREATIVE MANAGEMENT of the UdL Education, Psychology and Social Work University. This degree, which has been introduced since the school year 2015-16, tries to set new standards concerning university teaching and puts forward a curricular and organizational structure based on projects (creative actions) and coworking areas understood to mean laboratories of permanent research linked with communities.

3. PARAULES CLAU: 4-6

Espais d'aprenentatge alternatius, formació inicial de mestres, transformació educativa, relació universitat-comunitat, disseny de currículum.

4. KEYWORDS: 4-6

Alternative learning spaces, initial teacher training, educational transformation, university-community relationship, curriculum design.

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

5. DESENVOLUPAMENT:

1. Introducció/Contextualització

Aquesta comunicació sorgeix de la inquietud de formar mestres en i per a una realitat complexa i en constant evolució.

L'especificitat de la conjuntura social actual posa de manifest la necessitat de repensar els models pedagògics tradicionals de les nostres institucions educatives. Se succeeixen transformacions constants en l'àmbit econòmic, polític, sociològic, cultural i ideològic que, entre moltes altres coses, tenen repercussions fonamentals en l'àmbit educatiu. No només canvien les formes de circulació del saber (Martín Barbero, 2012), sinó que també es modifiquen els àmbits on tradicionalment aquest ha residit (llibres i escola) (Dussel, 2014), alhora que l'aprenentatge es desenvolupa al llarg de tota la vida. Canvia, també, la distribució del coneixement, que s'organitza en xarxa a partir d'intel·ligències col·lectives (Lévy, 1995) o de multituds intel·ligents (Reinghold, 2002) que estableixen processos interactius en entorns d'aprenentatge caracteritzats per la connexió, la participació o la col·laboració (Siemens, 2004). A més a més, aquestes societats de sabers compartits plantegen transformacions profundes en els processos d'aprenentatge de les persones. Es parla, per exemple, d'un canvi en els patrons de lectura i escriptura dels individus (Jenkins, 2008; Piscitelli, 2009) com a conseqüència d'estar immersos en un procés de multialfabetització (Zickuhr, et al., 2012).

Aquest constant moviment ha comportat que cada cop hi hagi més escoles que es plantegin transformar profundament metodologies, organitzacions i arquitectures.

Amb la finalitat d'oferir una formació de mestres que doni resposta a aquesta realitat educativa en constant transformació en el grau d'Educació Infantil de la Facultat d'Educació, Psicologia i Treball Social de la Universitat de Lleida s'implementa des del curs 2015-2016 el projecte Gestions Creatives, una modalitat de formació inicial de mestres que aspira a trencar esquemes a nivell de docència universitària. Pretenem que els i les alumnes del grau experimentin formes d'aprendre diferents a aquelles que probablement han viscut durant la seva trajectòria educativa, amb la finalitat que es replantegin els seus propis models educatius i desenvolupin estratègies per a poder projectar situacions d'ensenyament-aprenentatge que donin resposta a l'educació del segle XXI.

Gestions Creatives es vertebrava al voltant d'un ecosistema curricular que configura una arquitectura de docència formada per itineraris, badges i espais de *coworking* entesos com a laboratoris d'investigació permanent. Aquest ecosistema curricular s'ha dissenyat conjuntament amb tot el professorat del grau i a través d'un procés d'investigació acció col·laborativa (Rodríguez, García i Gil, 1996).

A Gestions Creatives es combinen les classes teòriques de les diferents matèries del pla d'estudis amb el treball en espais d'aprenentatge on s'ofereixen diverses *Accions Creatives*. Aquestes les

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

conceptualitzem com a reptes que els i les alumnes hauran d'anar resolent de forma autogestionada amb l'orientació i l'assessorament de tots els professors del grau. La implicació de tot l'equip de professorat i la relació de les diferents matèries del pla d'estudis amb les *Accions Creatives* des de la transdisciplinarietat permet una millor comprensió i anàlisi dels continguts conceptuals. L'autogestió del propi aprenentatge (en els espais i a través de les *Accions*) fomenta la coresponsabilitat, l'autonomia i l'apoderament personal i professional.

Es proposen *Accions Creatives* en diferents espais: espai facultat, espai públic, espai xarxa (museus, escoles, biblioteques, ludoteques,...) espai en blanc (l'espai de l'imaginari), espai falca i espai assemblea.

Tot i que es proposen *Accions Creatives* en diferents espais d'aprenentatge, totes les *Accions* promouen una implicació amb la comunitat. Per dues raons.

La primera, perquè ens posicionem en la idea que és necessari que el coneixement que es genera en una Universitat pública reverteixi en la societat. D'aquí la necessitat d'obrir portes i finestres de la institució i aprendre a través i a partir d'altres espais.

La segona, perquè la participació dels nostres alumnes en la vida col·lectiva i comunitària exercint una ciutadania activa, pot contribuir a desenvolupar un compromís social que pot comportar un gran benefici per a l'individu i per a la comunitat.

Gestions Creatives, en definitiva, aspira a ser una experiència radical d'aprenentatge que pretén aglutinar el coneixement transdisciplinar, la reflexió i l'acció connectada, complexa i comunitària perquè els nostres alumnes, els futurs mestres, puguin apoderar-se i així desenvolupar la responsabilitat i la confiança que els permetrà guanyar autonomia i capacitat de decisió per impulsar canvis positius en el context, tant de manera individual com col·lectiva.

2. Els espais

Pel que fa als espais d'aprenentatge que estan vinculats a les accions, els entenem com a laboratoris d'acció i investigació, com a llocs d'intercanvi d'idees i de construcció conjunta. Pretenem repensar, inventar i reinventar els espais educatius de la Facultat i de la comunitat per transformar-los i dotar-los d'identitat amb la intencionalitat de convertir-los en llocs de llibertat on potenciar processos de desenvolupament personal i professional de les nostres alumnes i així, des de la pròpia consciència crítica, poder treballar a partir de l'autogestió creativa. Creiem que des d'aquesta llibertat podem aconseguir persones més autònomes i sobiranes, i properes a valors de transformació social. Li prenem les paraules a Joan Nogué (2008) per afirmar que tots els llocs són potencialment generadors d'interrogants i qüestionaments i, per tant, susceptibles d'aprendre en ells. Apostar per intervenir en la diversitat d'espais ens fa vivenciar i treballar des d'un espai total (Ruiz Velasco i Abad, 2011) l'espai que ens ajuda a comprendre com podem generar espais creatius i crítics que permeten desenvolupar experiències col·lectives on tot està per fer en l'imaginari de l'espectador o habitant ocasional d'aquests llocs.

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

Així, els diferents espais que proposem (públics, comunitaris, universitaris, conceptuals, virtuals, etc.) intenten proporcionar un marc on desenvolupar estratègies d'apoderament personal i autogestionat per aprendre d'ells i, alhora, intervenir creativament en la seva transformació. Els espais han de permetre donar-nos la possibilitat de convertir-nos en autodidactes però també en productors i actors actius.

Totes les accions creatives proposades estan cartografiades en cadascun dels diferents ESPAIS.

ESPAI FACULTAT. L'espai més institucional. L'espai que representa la zona de confort, tant per nosaltres com pels nostres alumnes. Espais que van des de l'aula assignada al grup, a altres aules com el gimnàs, l'aula de música o el laboratori de ciències, els passadissos, els espais desaprofitats de la facultat, l'espai exterior, etc., espais, en definitiva, que s'utilitzen en el disseny de les propostes d'acció o com a escenaris d'implementació d'aquestes.

ESPAI PÚBLIC. L'espai públic és conflicte, és espai de diferències, de continuïtats i ruptures, de memòria històrica, etc. Un microcosmos dens, ple d'activitat, amb les seves particularitats, amb les seves contradiccions i les seves incoherències. Un lloc on el saber es problematitza i on la incertesa pren més força. Pensar i dissenyar activitats educatives al carrer proporciona, si més no, l'aprenentatge que no tot es pot controlar i que evidentment hi ha molts factors a analitzar prèviament, durant i a posteriori de l'acció educativa. A més, l'espai públic esdevé un instrument social amb un ritme marcat i on la col·lectivitat passa per sobre de la individualitat.

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

ESPAI XARXA. L'espai que correspon als recursos comunitaris (museus, biblioteques, ludoteques, escoles, entitats socials, etc.) pretén valorar i donar vida a allò que succeeix en els recursos comunitaris que ens ofereix el territori, quelcom que és potenciador de possibilitats per a la formació de mestres. En definitiva, aquets espais comuns es converteixen en llocs on intercanviar i compartir experiències, opinions i aprenentatges entre les persones que habiten la ciutat. D'aquesta manera es crea coneixement individual i comunitari i s'enforteixen els vincles entre els membres de la comunitat treballant-ne el sentiment de pertinença. Partim de la idea que la col·laboració és un mecanisme de progrés personal, econòmic i social. Això pot contribuir a un canvi cultural que promogui la solidaritat, la cohesió social i l'equitat. La ciutat, el territori, es converteix en un espai d'intercanvi, d'idees, d'implicació social, de construcció conjunta, col·lectiva, cooperativa i humana.

ESPAI EN BLANC. L'espai utòpic, un espai buit d'espai. En contraposició als altres espais definits en l'ecosistema curricular de Gestions Creatives que, agafant-nos a les tesis de Foucault, els podríem considerar *heterotopies*, l'espai en blanc ens hauria de permetre explorar i prendre consciència de la pròpia individualitat i dels propis processos de desenvolupament personal i professional sense la necessitat d'estar físicament en un lloc. Bàsicament aquí hi ubiquem les accions que fem amb artistes.

ESPAI FALCA. L'espai conceptual i obert no només als estudiants sinó a tota la Universitat i a tota la comunitat. Es configura com un espai de diàleg i d'intercanvi entre el coneixement de la Universitat i el de fora d'aquesta. En aquest espai incorporem de manera sistemàtica relats, experiències i veus de la comunitat per aprofitar-ho en els nostres processos d'aprenentatge. Proposem un espai on persones, institucions i col·lectius que no estan vinculats a la institució Facultat comparteixen els seus projectes o coneixements.

Entenem que l'especificitat de la conjuntura social actual posa de manifest la necessitat de repensar el model institucional tradicional de la Universitat, és a dir, el de ser el santuari únic del saber i tancada en si mateixa, i fer-lo transitar cap a noves maneres d'entendre i viure la institució universitària. La Universitat, en la societat actual, en un escenari polièdric, multilògic, interconnectat i, conseqüentment, divers i complex, s'ha de posicionar en el saber com una forma d'apropiació del món: coneixement, comprensió, anàlisi i valoració. Cal, per tant, que s'articuli com un espai no només físic, sinó fonamentalment cultural, social, de desenvolupament, investigador.... i amb un objectiu clar: ser agent de transformació social. En aquest sentit, cal que el model formatiu de la Universitat, tant en la seva pràctica -docència i recerca- com en els seus espais de convivència i de treball, promogui situacions que suposin el vincle amb l'entorn, la implicació amb la comunitat i, com a conseqüència, possibilitin la millora de les relacions i de les condicions de vida del territori. Recuperar la bella/vella idea de generar aquestes dinàmiques d'obertura per tal de conceptualitzar la Universitat com una institució pública, cultural i social no

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

deixa de ser un intent de desafiar l'actual procés de producció i construcció del coneixement, un coneixement més basat en el seu valor econòmic que en el seu valor social i comunitari.

ESPAI ASSEMBLEA. L'espai que actua com aglutinador dels diàlegs sorgits en la resta d'espais d'aprenentatge i és un espai de coordinació col·lectiva del projecte Gestions Creatives. És un espai gestionat pels propis estudiants i que cada setmana a proposta dels propis estudiants, es realitza en un lloc diferent de la ciutat. És un espai on la veu dels alumnes pren forma, ja que es prenen decisions que ens afecten a totes i tots.

Definim els espais des del concepte d'heterotopia perquè entenem que aquests poden ser pensats per a ser ocupats en condicions no hegemòniques. Els eixos que concreten el concepte d'heterotopia són: emplaçament efectiu, ordre propi, experiència diferenciada i temporalitat alterada. Els museus, les biblioteques, les escoles, la facultat, etc., es podrien considerar heterotopies. L'espai públic també, ja que ha estat sotmès a un procés per buidar-lo de contingut i per a privatitzar l'espai de totes i de tots. Llocs reals, per tant, que ens ofereixen una mirada arbitrada des del poder/institució, susceptible de ser qüestionada a través de les intervencions/accions que es plantegen des de Gestions Creatives. Accions que poden ajudar a construir un canvi d'ordre que contradigui al discurs del poder/institució. En la mesura que l'Acció es porta a la pràctica, s'espacialitza i, com a conseqüència, es constitueix com a lloc i instal·la una nova lògica experiencial que desplaça la lògica de la institució. Per tant, entenem que el concepte d'heterotopia ens aporta un potencial polític extrem

A més a més, ens interessa el concepte d'heterotopia perquè igual que García Alonso (2014) entenem que a més a més de ser un concepte de caràcter territorial també és una condició del món actual. Per tant, utilitzar el concepte com a eina metodològica ens pot ser molt útil per pensar la complexitat del món social.

En aquesta comunicació pretenem compartir l'experiència amb la idea d'anar configurant un eixam hacker (Padilla, 2012) que ens permeti connectar sabers, àmbits d'aprenentatge i perspectives per anar construint una universitat més oberta, més connectada, més contemporània i més crítica.

ESPAIS D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

5.1. FIGURA O IMATGE 1

5.2. FIGURA O IMATGE 2

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

5.3. FIGURA O IMATGE 3

5.4. FIGURA O IMATGE 4

ESPAIS D'APRENENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT

5.5. FIGURA O IMATGE 5

5.6. FIGURA O IMATGE 6

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES (segons normativa APA)

- Dussel, I. (2014) ¿Es el currículum relevante en la cultura digital? Debates y desafíos sobre la autoridad cultural contemporánea. *Archivos analíticos de Política Educativa*, 22(24), pp.1-22
- García Alonso, M. (2014). Los territorios de los otros: memoria y heterotopia. *Cuicuilco*, 66 (21), 333-352
- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: When new and old media collide*. New York: New York University
- Lévy, P. (1995). *La inteligencia colectiva. Por una antropología del ciberespacio*. Paris: La Découverte
- Martín Barbero, J. (2012). Ciudad educativa: de una sociedad con sistema educativo a una sociedad de saberes compartidos. En R. Díaz y J. Freire (Eds.), *Educación Expandida* (pp.103-128). Sevilla: Zemos98
- Martínez, M. y Puig, J. M. (2011). Aprenentatge-servei: de l'Escola Nova a l'educació d'avui. *Temps d'Educació*, 41, 11-24.
- Nogué, J. (2008), *Entre paisajes*. Barcelona: Àmbito
- Padilla, M. (2012). *El kit de la lucha en internet*. Madrid: Traficantes de Sueños.
- Piscitelli, A. (2009). *Nativos digitales: dieta cognitiva, inteligencia colectiva y arquitecturas de la participación*. Buenos Aires: Ed. Santillana
- Reinghold, H. (2002). *Smart mobs: The next social revolution*. Cambridge: Perseus
- Rodríguez, G., Garcia, E.; Gil, J (1996). *Metodología de la investigación cualitativa*. Archidona: Aljibe
- Ruiz de Velasco, A. y Abad Molina, J. (2011), *El Juego Simbólico*. Barcelona: Graó
- Siemens, G. (2004). *Connectivism: a Learning Theory for the Digital Age* E-Learn Space
- Zickuhr, K. et. Al (2012). Youngers Americans'. Reading and Library Habits. *American Journal of Evaluation*, 27(3), 296-319

ESPAIS D'APRENTATGE: AGENTS DE CANVI A LA UNIVERSITAT
